

FITTLER KAMILL : 1853—1910

Ájdalmas megilletődéssel búcsúzik el a Magyar Iparművészet felejthetetlen szerkesztőjétől, Fittler Kamilltól. Most érezzük csak igazán, hogy mily jelentős, pótolhatatlan támaszunk volt ő nekünk, most, hogy nem halljuk többé buzditó, lelkes szavát, nélkülözzük bölcs tanácsait, munkaerejét és folytatnunk kell félbemaradt dolgát.

Fittler Kamillban, a Magyar Iparművészet nem csupán szerkesztőjét siratja. Gyászolja benne a hazai iparművészet egyik legértékesebb bajnokát és irányítóját, aki majdnem negyedszázadon át széleskörű tudásával, tapasztalataival, ernyedetlen munkájával, a magyar iparművészet nemzetgazdagító hivatásában és jövőjében vetett erős hitének meggyőző erejével, nagyban hozzájárult iparművészetünk meggyökeresedéséhez és fejlődéséhez. Fittler Kamill kezéből kihullott a toll, ajka elnémult. Ő örök nyugalomra tért. Őrizze meg áldott emlékét igaz szeretettel és hálával a Magyar Iparművészet olvasóközönsége!

FITTLER KAMILL.

IRTA: ALPÁR IGNÁC.

Nem tervezett és nem is épített, mégis legnagyobb építészeink egyikét veszítettük benne. Nem küzdött sem díjért, sem elismerésért, sem babérért és mégis ott volt mindig a küzdőtéren.

Nem nyert pályadíjakat, nem aratott dicsőséget, nem ünnepeltette magát és mégis művészi volt lelkülete.

Miért?

Mert minden ízében igaz építész volt.

Erre nevelték őt tanárai Zürichben, később mesterei Párisban és végül a mi sajátos viszonyaink itthon.

És miért maradt meg mindvégig építésznek akkor is, amikor más irányú elfoglaltság kötötte le tevékenységét?

Mert szerette a művészetet, amelynek a világában élt. Szerette a vésővel alkotót, szerette az ecsettel művészi remeket elénk varázsoló művészetet épp úgy, mint az ércnek, a fának, az üvegnek, a zománcnak, a bőrnek, a szövetnek s minden anyagnak a művészi alakban való megmunkálását.

Tudatában volt annak, hogy csak az igazán tektonikusan gondolkodó építész tudja értékelni a művészetek egyetemét.

Tudta és vallotta, hogy egyes művészeti ágak egyoldalú fejlesztéséből még nem alakulhat ki a nemzeti művészet. És ebből a meggyőződéséből és a művészet fejlődésének alapos ismeretéből, a művészetek összes ágaira kiterjedő szeretetéből, azok értékeinek helyes mérlegeléséből fakadt a művészeti alkotásoknak és kérdéseknek megbírálására való páratlan hivatottsága.

Nem volt alkotó művész.

De sokat és hasznosat alkotott a művészetek irányításával; belevitte gondolatait és eszményeit az élőlőzónak és fényes tollának szuggesztív hatalmával az építészet, a szobrászat és festészet s az iparművészet műhelyeibe; lelkesített és buzdított, de nyomatékosan feleltembe intő szavát is, ha erre szükség volt.

Felölve a művészetek összes ágait, mint a reneszánsz kornak egy nagy építőmestere állott előttünk, amint művész-munkatársaival, szobrászaival, festőivel, iparművészeivel közös szellemben és összhangban megalkották azokat a remekeket, amelyeknek egységes, nemes művészi hatását örökké bámulni fogják.

A helyet, melyet a sors neki munkakörül jelölt meg, teljesen töltötte be s ezzel is bebizonyította, hogy a művészetek egyetemének vezetésére leghivatottabb az építész. Annak vallotta is magát szívvel-lélekkel haláláig.

Most, hogy elköltözött körünkből, nagy űrt hagyott maga után, amelyet művésztünk minden ága meg fog érezni.

Mert nagy képzettségű bíró volt ő a művészet terén.

És ami a művészeti kérdések elbírálásánál a legnehezebb és oly ritkán található: elfogulatlan, igazságos véleményének bátor kimondásától sohasem riadt vissza.

Most már hallgatni fog örökké!

A magyarok Istene áldja meg munkáját és emlékét.

A TEMETÉS.

Fittler Kamillt június hó 29-én temették örülési részvét mellett az Iparművészeti Múzeum előcsarnokából. A gyászszertartás végeztével az Iparművészeti Iskola tanári kara nevében Gróh István tanár, az Iparművészeti Múzeum nevében Radics Jenő igazgató, az Iparművészeti Társulat nevében Zsolnay Miklós alelnök, a M. Mérnök- és Építészegyesület nevében Sándy Gyula építész-tanár s végül a volt tanítványok nevében Petten Sándor mondtak gyászbeszédet. A sírnál még Mátrai Lajos szobrász-tanár búcsúztatta a halottat. Gróh István tanárnak gyászbeszédét itt örökítjük meg:

Drága halottunk!

Megjelentünk koporsódnál búcsúzni, véreid, barátid, munkatársaid, tanítványaid, mind akik, amíg köztük éltél, szeretetben versengve külön-külön azt hitték, hogy egészen az övék vagy.

Vesztesek vagyunk mindnyájan; azok, akik szívbeli jószágodat: a hitvest, az apát siratják csakúgy, mint akik lelked vagy eszméid tisztaságát fájallják.

De talán legtöbbet veszített az ügy, amelyet szolgálta: a magyar iparművészet ügye.

Mi volt akkor a magyar iparművészet ügye, amikor te közbénk jöttél? Magukra hagyott mesteremberek ügye, akiket a művészi dőlly messze elkerült. Az iskola, a nagy Trefort alkotása, fönt és alant közönnyel küzdött.

Éppen jókor jöttél, teli tennivágyással, lelkesedéssel és kialakult művészi programmal. Azokba, akiket itt találtál az intézetben, önbizalmat öntöttél. Az új embereket, akiket magad mellé választottál, hogy munkád osztályosává legyenek, részesévé tetted művészi ideáidnak és lelkesedésednek.

Kedvvel dolgoztunk, amíg mellettünk voltál s a köteleesség teljesítése közben lassan oly kötelezők támadtak és fonódtak körénk, amelyek ritkán kapcsolnak össze keményebbnek teremtődött férfiszíveket.

Hogy elröppent a 14 év... csak most tudjuk, amikor kiszakadtál közülünk... befőlünk...

A munka mellől dőlél váratlanul a halálos ágyba. Nem volt időd arra, hogy számot vess életed, munkásságod eredményeivel.

Istennek hála! van láttatja fáradságodnak. Sok istenáldotta tehetség és a tisztas munká embereinek egész sora nőttek ki az intézet falai közül, a te s a mi nevelésünk s a magyar iparművészet művelőinek új gárdája támadt.

Megtérsz, mint magvető, abba a földbe, amelyet műveltél s temetkezik emléked azokba a lelkekbe, akiket nemesebbé és művészibbé tettél.

Tompá az emberi szó, mint a gyászlepellet borított dob szava, hogy kifejezze mindazt, amit érzünk a búcsúszakor. Menj utadra, drága halottunk... Isten veled!

ÉLETRAJZ.

Fittler Kamill Tatán született 1853-ban. Középiskolai tanulmányait szülővárosában, majd Budán és Bécsben végezte el, a műegyetemre pedig Zürichben iratkozott be és ott is szerezte meg építési oklevelét 1874-ben. Ekkor hazajött és két évig itthon volt. 1876-ban Párisba ment és ott 1883-ig tartózkodott, állandóan azon fáradozva, hogy ismereteit nagyobbítsa. Közben az „École des Beaux-Arts“-hoz több pályatervet is benyújtott, amelyekkel magára vonta a figyelmet és többször dicséretet is nyert. 1883-ban hazajött és most már állandóan itthon maradván, Kausser József, majd Czigler Győző oldalán építési munkásságot fejtett ki. Úgy irodalmi munkáival, mint közéleti tevékenységével az építészet és általában a művészet fejlesztésén munkálkodott. E téren szerzett érdemeit méltányolva, 1888-ban az Iparművészeti Múzeum örévé nevezték ki, 1893-ban pedig a Magyar Mérnök- és Építészegylet titkárává választotta. 1896-ban újabb kitüntetés érte, mert kinevezték az Iparművészeti Iskola igazgatójává és ugyanakkor megkapta az ezredéves kiállítás körüli szerzett érdemeiért a Ferenc József rend lovagkeresztjét. Közben folyton dolgozott irodalmi téren. Munkássága kiterjedt a képzőművészetek minden ágára és a fővárosi hírlapokban és folyóiratokban számos érdekes cikke jelent meg. Munkatársa volt a „Pallas Lexikon“-nak is, amelybe ő írta az építészetre vonatkozó cikkeket. 1897 óta szerkesztette a „Magyar Iparművészet“ című folyóiratot. Számtalannak szerep jutott neki az 1900. évi párisi világiállítás magyar osztályainak előkészítésében és rendezésében. Érdemeiért 1901-ben a vaskorona-rendet kapta, az Orsz. M. Iparművészeti Iskola fennállásának huszonöt éves jubileuma alkalmából pedig a király az udvari tanácsosi cím adományozásával tüntette ki.

GYŪJTÉS
FITTLER SÍREMLÉKÉRE.

Fittler Kamill sírja felett barátai és tisztelői, díszes művészi síremléket akarnak felállítani s e végből gyűjtést indítanak annak költségére. Addig is, míg az ide vonatkozó felhívást közzé adhatjuk, a Magyar Iparművészet szerkesztősége szívesen fogad adományokat a mondott célra és a lapban nyugtázza majd a beérkezett összegeket. Eddig koszorúmegváltás címén Faragó Ödön tanár Engelbergből (Tirol) ötven koronát küldött be szerkesztőségünkhöz, mely összeget a Fittler-síremlékre megindítandó gyűjtés intézőinek át fogjuk szolgáltatni.

■ ■

■ ■

ALKALMI PLAKETTÁK.

Nem mondok újságot, amikor azt állítom, hogy minden kornak, minden nemzetnek életét, lélekbeli finomságát, művészetének terméséből állapíthatom meg a legjobban. A kutató előtt minden idők embertömegének minden hiúsága középületeinek, nyilvános szobrainak láttára tárul fel. Ahol elsőrangú művészi alkotás szól hozzám, ott tényleg átértzett történelmi események rögződtek kőbe vagy ércbe. Ahol szépségről beszél az emberek egész környezete, ott minden hibája mellett kiváló erényekkel volt ékes ama művészetek pártfogója Ezért érdekesebb nekünk, ezért közelébbálló hozzánk az otthonok művésze, amelynek emlékeit keresvén, úgy érezzük, mintha dédanyáink levendulaszagú szekrénye fiókjából szedegetnénk ki a szépség megfakult emlékeit Az elefántcsont legyezőt, apró miniatúrákat, leheletszerű csipkekendőt, megsárgult porcellánt, finom patinával borított emlékérmeket.

A kultúra erejét csak az apró mivoltukban is elsőrangú alkotások mutatják. Mert az, hogy piaci művészet van valahol, nem bizonyítja, hogy érzésben közösséget vállalt-e az emberek egyes köre a művészetekkel. Vérünk ké akkor válik minden művészet, amikor nélküle nem élhetünk. S hogy valami ilyen örvendetes változás kezdődik, bizonyos az a sok, intimitásában megvesztegető művészi termék, amely mostanában keresi az emberek szívéhez vezető utat. Ezek egyike a plaketta, az a tenyérszerű bronzdarab, amelynek világ-hírű mesterei vannak.

Akik tudják, hogy mi a művészet, azok egy-egy ilyen picike ércdarabot oda nem adnának nagy szobrok métermázsás tömegéért. Nem. Mert a legtöbbször több bennük a monumentalitás, mint köztereken hivalkodó óriástestvéreikben. Tele vannak finomsággal, bájjal, hangulattal, vonalak játékával, a fény és árnyék pazar változataival, röviden: annyi gyönyörűséggel, amennyit még azok sem érdemelnek meg, akik szeretettel dédelgetik őket Ilyenek pedig sokan, nagyon sokan vannak és mert vannak, szobrászok legelsei szaporítják a plakettek számát, s a modern kor áldása, hogy valamennyie közkinccsé válhat, ha pedig korlátolt a mennyiségük, verseny indul meg a megszerzésükért, legféltettebb kincseink közé kerülnek, amelyeket csak ritkán, ünnepnapokon mutogatunk meg a jó embereinknek.

Az ünnepnapok Róluk jut az eszembe, hogy a plaketták rendszerint örömmünk, vagy fájdalomunk emléknapjainak hirdetői. Ráemlékezvén Trefortra, az Orsz. M. Iparművészeti Társulat alapítójára és első elnökére, megszületett a Trefort-plakett. Amikor Körösi Csoma Sándor kutatásainak jelentőségére ébredtünk magyarok, napvilágot látott az az érem, amelynek egyik oldalán majdnem elfeledett tudósunk képe, a másikon tibeti kapunak sejtelmes nyílása látszik És hazajövén néhai való jó fejedelmünk, bujdosó, hívséges Kelemen diákjának plakettája is megvagyon Megérdemli Episztóláiból ismerjük meg legjobban Rákóczi Ferencnek minden hányódását.

Bronzlapocskákön örököztünk meg újabb sok olyan emlékünket, amelyeket nem bírtunk sem a fényképezőgép romlandó lemezére, sem az írás megfakuló betűire. Ezért kellett a közélet első embereinek érmei, ezért kellett a tőlünk elköltözöttek képei is ugyanígy. Emléket így emelhettünk nekik a legjobban, mert összebujván, egyedül mi láthatjuk őket, harmadik, idegen felesleges hozzá, meg hiába is kíváncsiskodik Ez az apró bronzok varázsa

Idővel érdemek jutalmazására is művészkezek teremtettek érmeket. Ezeken már nem adott személynek a képe dominál. Szimbólummá válik az érc, hogy az eredmények jutalmát hirdesse. Általánossá lesz a jelentősége. Az emlékplaketta és az efajta érem egyesítéséből származnak azok az apró bronzok, amelyekről mai számunk beszél. A mennyegzői plakett, bérmlás lapja, a tiszteletdíjak, az oktatásügy érmei óriási perspektíváját nyitják a plakettművészet jövőjének, s ezzel együtt a szobrászművészeknek arról beszél, hogy e téren is lassacskán megdől az izléstelenségek hatalma Az emberi élet esemé-

nyeinek krónikáslapjaivá válnak a plakettek. Végigkísérnek bennünket minden keresztül. Emlékezőnk általuk és róluk tulajdonképpen életünk, küzdelmünk megindulására, amikor minden sikerünk és bajlódásunk mással lett közössé. Plakettben kapjuk meg a vetélkedés diadaljelét, művészihlettől teremtett bronz szól arról, hogy gyermekek a mi vezetésünk alatt lettek számottevő férfiakká, s ahol eddig kritikán alóli serlegek és kupák, szörnyűséges diplomák és elismerő okiratok légiói kerültek forgalomba, ott ezentúl a művészet hallatja a hangját. Hogy teheti, példa rá a németek munkássága.

Nálunk, ahol egymást érik versenyek, kiállítások, ünnepségek, ahol jutalmazandók és jutalmazások is sűrűn akadnak, nagy jelentősége van a külföld által megkezdett útnak. Csak akarat kell hozzá, hogy elismerésünk alakja művésztől átítatott legyen. Elvégre, amikor a tiszteletnek, becsülésnek látható jeléről van szó, akkor a művészi érték csak emelheti ennek a súlyát. Mert ne feledjük el, hogy okirat helyett sokkal nagyobb értéke van annak az elsőrangú bronznak, amely márványlapra erősítve szól arról hozzánk, hogy negyven kemény esztendő fáradságával ezek kulturális színvonalát emelte a plakett tulajdonosa Önkénytelenül az állam úttörő kérdésére gondolok. Nemcsak azért, mert nálunk minden az állam, de azért is, mert neki van a legtöbb szüksége és alkalmja arra, hogy példát mutasson. Ha ez megtörtént, akkor a magyar plakettművészet hatalmassá fejlődik, művészeink nagy része tehetségének erejét nemcsak az éhenhalás legyűrésére fordíthatja, de meddő szoborpályázatok helyett az apró bronzokhoz szegődve újra együtt-dolgozhatik az eleven étellel, a ma korával, amelynek — akárhogy is erőltessük — idegen a nagy masszák reklámzenéje, amely örül, ha hátat fordíthat a külső világ tülekedésének. Egyik mulasztásunkat hoznánk helyre Mert valahogy úgy van, mintha zsákutcába kerülnénk A tömegekkel való könnyelmű dobálózást, meg a századvégi korcsszokásokat is meg kell hogy ölje az intimitás művészete.

M. E.

